

Катерина ДЕНИСОВСЬКА,

студентка групи ПЛ-10

Державний університет «Житомирська політехніка»

Юлія КОНДРАТЮК,

кандидат історичних наук, доцент

Державний університет «Житомирська політехніка»

НАТАЛІЯ КОБРИНСЬКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ФЕМІНІЗМУ В ГАЛИЧИНІ

Фемінізм – це соціокультурний, політичний та ідеологічний рух, що спрямований на досягнення рівних прав та свобод, котрі дозволяють жінкам існувати без утисків та пригнічень з боку суспільства.

Ідеологія емансипації жінок формувалась у контексті світовідчуття і світобачення культурних епох (романтизму, позитивізму, модернізму та постмодернізму), які мовою художньої інтерпретації та наукового пізнання, новими морально-етичними нормами суттєво змінювали усталені стереотипи патріархальної моделі світу [5, с. 33].

Фемінізм як організований жіночий рух, ідеологія і культурна традиція виник в Україні у 80-х роках 19 століття. Його появу пов'язують із загальними політичними та соціальними трансформаціями в суспільстві. Першою жіночою феміністичною організацією вважається «Товариство руських женщин», засноване у 1884 році в Станіславі (тепер Івано-Франківськ) письменницею Наталею Кобринською. У 1887 році вийшов перший жіночий альманах «Перший вінок», виданий Кобринською разом із Оленою Пчілкою.

Біографія Наталії Кобринської є досить цікавою темою для досліджень, проте основною метою та ціллю цієї роботи буде

дослідження аспектів її діяльності, що мали вагомий вплив на розвиток фемінізму на Галичині та згодом по всій Україні.

В українському соціокультурному просторі Наталію Кобринську найчастіше асоціюють із її феміністичною діяльністю, визначаючи їй важливу історичну роль у започаткуванні, популяризації та ідеологічній концептуалізації українського жіночого руху, проте феміністичні ідеї прийшли до неї не одразу [3].

Письменниця виросла в сім'ї священика та депутата Івана Озаркевича. Через те, що в Австро-Угорській імперії жінки не мали доступу до здобуття вищої освіти, Наталія навчалася вдома, маючи необмежений доступ до батькової бібліотеки. «Бушування по книжках батька увійшло мені в звичай...» — цю фразу можна побачити в автобіографії Кобринської. Також вона писала, що саме в батьковій бібліотеці вперше дізналася про нерівність у правах жінок і чоловіків, що викликало ідейних інтерес до цього питання. В її сім'ї панувала гендерна рівність, тому це питання викликало незвичний для неї дисонанс, що спонукав до роздумів, а згодом до рішучих дій [6].

У 1874 році Наталія одружується з Теофілом Кобринським. В ньому вона знаходить вірного друга, соратника та підтримку у всіх своїх починаннях. Ґрунтовно освічений, він усіляко сприяв інтелектуальному зростанню молодої дружини, а також підтримував її ідейних інтерес, щодо здобуття прав та свобод для жінок [10]. Проте, через 8 років шлюбу Теофіл

помирає. Щоб втішити дочку, батько забирає Наталію до Відня, де вона знайомиться особисто із літературознавцем і громадським діячем Остапом Терлецьким, котрого знала заочно завдяки братам. Терлецький, вражений усними оповідями Наталії

Кобринської, умовив її почати писати на теми, що її цікавлять та з якими вона добре ознайомлена — зокрема, про роль жінки в суспільстві. Так, у 1883 році з'явилося оповідання «Пані Шумінська», що згодом отримало назву «Дух часу» [6]. Цей твір є історією про розлом поколінь, що показує з жіночої точки зору, як жінка адаптується до зміни суспільства: до руйнації усталеного патріархального устрою. Ці мотиви прослідковуються в багатьох творах Кобринської. Твір був продекламований Терлецьким на засіданні українського студентського товариства «Січ» під псевдонімом « Анна Струтинська». Публіка чудово сприйняла цей творчий доробок — це дало змогу молодій авторці повірити у власні сили та продовжувати писати, а також посилило її інтерес до вивчення питання фемінізму, що згодом призвело до створення першого жіночого товариства [10].

Феміністичні ідеї Кобринської в Галичині вже мали свою передісторію та своїх попередників, якими були чоловіки — М. Ганкевич, М. Драгоманов, М. Павлик, В. Полянський, І. Франко, В. Шухевич. Проте це було чоловіче бачення жіночого руху, що не мало конкретики та було більше партійно орієнтоване й ідеологічно марковане соціалістичними гаслами, до того ж концептуально неформлене в соціумі [3, с. 184].

Тому, 1883–1887 роки можна вважати етапними в зародженні ідеології українського жіночого руху, а також і самого руху як явища суспільного [3, ст. 183].

Наталія Кобринська разом з Людмилою Драгомановою та Ганною Павлик організували в Івано-Франківську «Товариство руських женщин» [1]. Початком його діяльності можна вважати збори, що відбулися 1884 року 8 грудня у м. Станіславів. На них прибуло близько 100 жінок з Галичини. На з'їзді було проголошено

ідею соборності України й праці для народу, особливо для піднесення культурного рівня сільського жіноцтва [2].

Сама Кобринська так формулювала завдання «Товариства»: «Ми поклали собі метою впливати на розвій жіночого духа через літературу, бо література була всебічним образом ясних і темних сторін суспільного ладу, його потреб і недостатків. Я через літературу, – наголошувала вона, – дійшла до зрозуміння жінки в суспільстві – тож хотіла і других повести за собою» [6].

За три роки після заснування «Товариства руських жінок» спільним коштом і зусиллями Наталії Кобринської та Олени Пчілки за активної підтримки Івана Франка у Львові було видано перший жіночий альманах «Перший вінок» [6].

У передмові до альманаху Кобринська написала: «Видаючи «Жіночий альманах» з самих жіночих праць, ми не гадаємо відчужуватися від мужчин на полі загальних стремлень і ізолювати жіноче питання від інших суспільних задач. Ми лиш переконані, що ніхто ліпше від нас самих не зможе знати про наші терпіння, недостатки і вимоги, що ми повинні старатися ближче об'яснити наше положення в суспільстві...» [6].

До створення альманаху було залучено 17 авторок (11 із Галичини та 6 із Наддніпрянщини): Ганну Барвінок, Олену Грицай, Дніпрову Чайку, Уляну Кравченко, Анну Павлик, Климентину Попович, Михайлину Рошкевич, Людмилу Старицьку, Ольгу Франко, Олесю Бажанську тощо.

Також на сторінках альманаху Наталя Кобринська опублікувала програмні для фемінізму статті: «Про рух жіночий в новітніх часах»,

«Руське жіноцтво в Галичині в наших часах», «Замужня жінка середньої верстви», «Про первісну ціль Товариства руських жінок в

Станіславові». Загалом це була антологія жіночої творчості, зібрана, упорядкована й видана жінками. «Перший вінок» також заклав основи розвитку жіночих часописів – ті, що видавались пізніше, мали його як орієнтир.

Проте схвалення, особливо, від чоловічої верстви населення вони не отримали, адже доробок був настільки потужним, що в ньому вбачали загрозу тотальному патріархату, що панував в ті часи.

Після видання альманаху Кобринська налагоджує контакти із діячками жіночого руху інших народів Австро-Угорської імперії, зокрема з чеськими письменницями та громадськими діячками.

У своєму доробку «Історія російської літератури» Омелян Огоновський зазначав, що в 1890 році чешки подали до австрійського парламенту петицію з проханням дозволити жінкам навчатися в університетах імперії.[7] Через рік, у 1891 році, Кобринська в свою чергу зібрала підписи галицьких жінок і подала до австрійського парламенту петицію з вимогою дозволити жінкам навчатися в університетах.

З 1893 до 1896 року під видавничою маркою «Жіноча бібліотека» Кобринська видає три збірники «Нашої долі» [9]. Денис Лукіянович зазначав: «Вона зробила три великі справи: створила моральну основу, роз'яснюючи і мужчинам, і жінкам потребу жіночої рівноправності; вона випрацювала теоретичні докази виставленого постуляту; вона вийшла на перші позиції практичної діяльності (віча, збори, петиції, товариства)» [4, ст. 9-10].

Вагому частину творів Кобринської пізнішого періоду сучасники письменниці не зрозуміли та критикували. Тодішнє жіноцтво було далеким від сприйняття фемінізму як ідеології, тому

по справжньому оцінити внесок Наталії Кобринської вдалося лише наступним поколінням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бомко О. Наталія Кобринська: засновниця першого українського руху за права жінок. Дивись.info. URL: <https://dyvys.info/2023/05/30/nataliya-kobrynska-zasnovnytsya-zhinochogo-ruhu>.
2. Визволителька жіноцтва. Черкаська районна адміністрація. Черкаська районна адміністрація. URL: <https://cherkassyrd.gov.ua/vydatni-ukrayintsi/2020/06/04/vyzvolitelka-zhinotstva/>
3. Жінка з хистом Аріадни : Життєвий світ Наталії Кобринської в генераційному, світоглядному і творчому вимірах : монографія / Алла Швець; Інститут Івана Франка НАН України ; Лекторій СУА з жіночих студій УКУ; ВГО «Союз Українок». Львів, 2018. 752 с. (Серія «Літературознавчі студії»; вип. 23).
4. Лукіянович Д. Два документи до життєпису Наталії Озаркевич- Кобринської. Львів, 1939. С. 9–10.
5. Маланчук-Рибак О. Ідеологія та суспільна практика жіночого руху на західноукраїнських землях ХІХ — першої третини ХХ ст. Чернівці : Книги ХХІ, 2006. С. 33.
6. Мочарник І. Наталія Кобринська – за духом часу й українського жіночого руху. Читомо. Культура читання і мистецтво книговидання. Усе про книги | Читомо - портал про культуру читання і мистецтво книговидання. URL: <https://chytomo.com/nataliia-kobrynska-za-dukhom-chasu-j-ukrainskoho-zhinochoho-rukhu/>

7. Огоновський О. Наталя Кобринська *Історія літератури руської*. Ч.3. 2 відділ. Львів: Накладом наукового товариства імені Шевченка, 2023. С. 1263-1304.

8. Павличко С. Наталя Кобринська в контексті епохи. Павличко С. *Фемінізм* / упоряд. Віра Агеєва. Київ : Основи, 2002. С. 125.

9. «Чорна пані» Наталія Кобринська: перша українська феміністка - Українки. Українки. URL: <https://ukrainky.com.ua/nataliya-kobrynska-persha-ukrayinska-feministka/>.

10. Шалені авторки. Наталя Кобринська: мама українського фемінізму | Шалені авторки | Ростислав Семків і Віра Агеєва, 2022. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3fjwzXEregw/>